

THANH TÂM TUYỀN



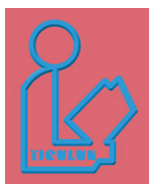
SÁNG CHIỀU



VĂN SỐ 166
15-11-1970

sáng chiều

THANH TÂM TUYỀN



Paris * 02.2025

sáng chiều

Thanh Tâm Tuyền

Bìa: *M. C. P*

Nguồn: *Thư viện Tiểu Lùn*

sáng chiều

THANH TÂM TUYỀN

Tập san **VĂN**
số 166 * 15.11.1970

Tạo dừng chân trên hè, ngửa mặt trông, buổi chiều còn dài theo trận mưa thoáng đầu mùa, mưa đột ngột trên một quang phổ ngắn nào đã qua. Bầy chim én bay liệng từ tầng nhà này sang tầng nhà kia, mất hút trên những nóc cao, rồi xuất hiện tụ tập rồi rít trong không trung ngay trên đại lộ tuôn chảy xe cộ không ngừng. Tạo đứng ngây trong một vài phút hiểm hoi, những phút như di chuyển từ một không gian khác đến, có lẽ là thừa sót lại của một chuyến đi đang bị vùi lấp quên lãng. Tạo ngưng tụ tinh thần, vượt trên dòng náo động của buổi chiều ở trung tâm thành phố, vượt

trên những chòm cây xanh chạy dài miết trong cái lũng sâu – các bờ là những tiếng chim kêu. Trong mắt đầy ắp bóng hình màu sắc chuyển động của đám đông tủa khắp - trên vỉa hè, trong các công viên, quanh bồn nước phun trắng bị xe cộ bao vây, trước các cửa hiệu, các quán hàng, trong lối vẽ trắng ngang lộ - Tạo dường tượng nghe lại khúc hát của con chim rừng độc lúc thật khuya lặng. Dường như Tạo có nghe thấy nhưng sao không thể nhớ rõ rệt - những nốt vẫn giống giả vang ngân đâu đây nhưng Tạo không thể chụp ghi đúng chỉ bắt lại những hình ảnh phụ thuộc như Lucie, Khôi, Lộc, tiếng hát ồm của Luigi. Thần trí căng thẳng, trùng rã nổi hiện như đêm thức trắng còn gần.

Trong góc quen của quán nước, qua khung kính lớn sáng trong, Tạo lại ngồi

nhìn buổi chiều dần xẫm tím trên nóc nhà hát thành phố, người qua lại ngoài hè, mấy chiếc xích lô gác bên lề, những người lớn trẻ con dạo mát hoặc ngồi nghỉ trên băng đá không lưng dựa trong khoảng công viên trước nhà hát, quán rượu bên kia đường trên thêm cao của một khách sạn từ kiến trúc đến cách trang trí là cả một thời thuộc địa, tòa building mười tầng mới mẻ trên đỉnh, cao vọi ống khói bếp nhà hàng tuôn nhả đều đặn... Tạo uống một hai chai bia, buổi tối, trong bầu không khí tắt lạng lúc nào không hay ; có thể gặp một vài người quen tụ họp nhau quanh một bàn, hai bàn, lơ lửng im câm nghe đủ thứ chuyện trong thành phố, trên thế giới, hay đôi lúc bất thần giận dữ gây gổ vô lý, cũng có lúc đùa rỡ phụ họa cho thành một cuộc vui chung mà mỗi người hiện diện là một nhân vật.

Mùa mưa đến sớm, những buổi chiều sau Tạo thường bị cầm chân muộn trong quán. Khi một vài người ngoại quốc đã đến ăn bữa tối, Tạo vẫn còn ngồi trước cốc bia nhìn những đám mưa ào ạt nhòa nhoẹt thành phố bên ngoài ; nhiều bữa mưa dai dẳng đến tận lúc rạp chiếu bóng gần đấy tan xuất đầu tối, đám khán giả tuôn ra đi nem nép ngoài hè quanh lồng kính đón xe, Tạo vẫn chưa dời khỏi chỗ. Từ chỗ ngồi này, lần đầu tiên mới đến Saigon được Hoán và Giác đưa tới, nhà hàng còn chưa bọc kính chỉ cách hè một vách tường ngang tầm người, Tạo đã phê bình : ở đây yên ổn trường giả quá nhỉ, nhưng Giác bảo ngồi ở đây nói chuyện yên chí tha hồ tự do, xung quanh toàn bọn Tây, bọn dân Tây, khỏi ai tò mò, đừng có mặc cảm đây là Sài Gòn không phải như hậu phương hay Hà-nội, chỗ này cũng như Tây (Giác đã mất tích, bị

thủ tiêu, hình như bị cột đá ném xuống một chiếc giếng cạn rồi người ta lấp gỗ bít miệng giếng; lần cuối cùng gặp nhau Giác vẫn lạc quan : chúng nó còn cần mình, n biết, mình không có lực lượng mình cũng còn cần tựa vào đấy...) qua lớp mưa dầy Tạo ngó thêm Nhà hát thành phố lên đèn, rộng ngát, bị hút sâu vào vòm tối lui ở trong. Trên khoảng thêm ấy, không cao rộng bằng cửa Nhà hát Hà-nội, trong góc cột dưới vòm một buổi tối cũng đầu mùa mưa, Tạo đã cùng ông ta đứng trú đợi xe, trông suốt đại lộ thẳng đến bùng binh chợ, ông ta vận bộ đồ xám tay xách cặp da bập từng ngum thuốc dài. (Đó là thời ông ta bắt đầu bước ra trước ánh sáng chính trường, thời họp Đại hội Toàn quốc đòi độc lập hoàn toàn với Pháp trước Hội nghị Genève) ; Tạo tự hỏi không hiểu bây giờ có một lúc nào ông đứng núp mưa trong buổi tối, nhìn

phổ xá rét mướt buồn hiu, không muốn trở về nhà cũng không muốn đến dự một buổi hội thu hẹp của những tay chủ chốt công cuộc, không hiểu bây giờ ông ta có còn nói một câu bằng quơ như hôm ấy : mưa xuống dễ chịu quá, rồi quay lại bảo : ông Tạo có vẻ nóng ruột...

Sau khi đã chán chê những ý nghĩ quẩn quanh, những cảnh tượng qua lớp kính mù bụi nước hoặc in trong các tấm gương bao quanh các cột trên mặt có để các món ăn thức uống bằng sơn mầu, Tạo đẩy cánh cửa kinh dày nặng lách mình ra khỏi hàng quán, dù hôm không mưa nữa cũng chạm phải một thoáng ngập ngừng phân vân, có bữa sức hoảng động ngõ ngàng, trước buổi tối, nhưng cũng tan mau, Tạo lại tìm đến chốn ngồi quen ăn bữa tối. Tạo thả mình trên chiếc xích lô bập bênh mười phút trên đường phố.

Đến những người phu xích lô đậu đón khách ở các góc hè, mấy anh hầu bàn trong các hàng quán, cũng thuộc phần nào các thói quen của Tạo, sau một thời gian xa vắng người ta vẫn không quên, hỏi nhắc lại như mới trí nhớ phụ thuộc. Trong tiệm cơm Tây của người Tàu gần chợ, Tạo vẫn gặp lại anh chàng luật sư độc thân trai lơ, quần áo thể thao, đặt cây vợt đánh banh nỉ trên bàn, ngồi một mình như Tạo, mỗi bữa trưa chiều đều uống một ly rượu chát, chỉ một ly không khi nào thấy hơn, vừa ăn vừa đọc báo chẳng để mắt đến ai suốt từ khi vào cho đến lúc đứng dậy. Tạo cũng mua một tờ báo ngày hôm sau phát hành bán từ chiều nhưng chỉ đọc sau khi đã xong bữa, đọc chăm chú gần như không bỏ sót các mục quảng cáo, tin mừng, tin buồn những buổi quá rồi rảnh. Trong một tiệm khác, bữa nào thèm nghe tiếng động khua

bên tai, Tào vẫn gặp những Tào vẫn gặp những chiếc bàn dài đầy chật chai cốc và đám dân áp phe mặt mày đỏ ké ngả nghiêng lớn tiếng mời ép nhau rượu. Vào buổi trưa Tào vẫn gặp người đàn bà, không rõ thiếu nữ hay thiếu phụ, thui thủi trong quán cơm bán các món thường ngày theo lối bắc, thỉnh thoảng liếc kẻ khác xem có dòm ngắm mình không và người chủ quán ngồi ăn với vợ con những lúc ấy lại nhăm nháy ra hiệu xúi bầy Tào làm quen. Rất ít khi buổi tối Tào ăn ở nhà hàng trong building trú ngụ, thường Tào về nhà hàng đã nghỉ, tắt bớt đèn.

Vào một buổi tối khuya đã sắp ngủ, Tào nghe tiếng chuông điện thoại gọi, nhắc lên nghe hỏi :

– Ông Tào mới về đó hả ? Ông về hôm nào thế ?

Tạo ngớ mắt vài giây, nhắm tít trong đầu, mơ mơ hồ hồ, một phần cũng vì bị giật thức và đã đáp :

– Có lẽ gần một tuần hay hơn một tuần...

Bên kia đầu dây, giọng ngạc nhiên :

– Thế à ? Tôi không biết đấy, tôi cũng vừa đi nghỉ về, ông có vẻ buồn ngủ phải không, bữa khác tôi gặp ông vậy...

Buông nói, Tạo bàng hoàng thức hẩn, ra đứng tựa cửa sổ. Đã hơn một tuần qua, Tạo trở lại Saigon

quyết định rõ rệt. Tạo tự hỏi có phải ngấm ngấm mình đã bằng lòng an phận hay đang mơ màng đón đợi sự gì. Tạo nhớ đã quyết tâm lắm khi báo cho Khỏi biết mình dời đồn điền trở về Saigon, và vẫn lơ lửng trôi nổi không một quyết định rõ

rệt. Tạo tự hỏi có phải ngấm ngấm mình đã bằng long an phận hay đang mơ màng đón đợi sự gì. Tạo nhớ đã quyết tâm lắm khi cho Khôi biết mình dời đồn điền trở về Sài Gòn không phải vì Lucie – người đàn bà chỉ là cái cớ phụ thêm – nhưng bây giờ Tạo không sao trông thấy chốn sẽ đi tới. Chỉ cần một tuần lễ những thói quen đã làm lu mờ, tan biến ý định mãnh liệt, trong những đêm lổn lộng ôm phủ Tạo mở mắt thao láo tưởng như mình đã lìa bỏ hẳn cõi đời này sống ở cõi đời khác không còn dính líu với quá khứ. Chỉ cần một tuần lễ Tạo đã như vẫn nằm nguyên trong những ngày cũ, không nhúc nhích, vẫn như chiếc bóng mập mờ lảng vảng của chính mình trong vòng quay mòng mòng hiu hắt.

Thời tiết đầu mùa mưa nhẹ nhõm dễ chịu khêu gợi sự bông lông phù phiếm,

nhắc nhở thêm một số thói quen bỏ quên lâu ngày, những thói quen gắn liền với một cảnh ngộ thỉnh thoảng xuất hiện trở lại như dấu hiệu của cơn khủng hoảng ngầm (đang diễn hay sắp đến, không thể phân biệt). Tào ngủ trần hay lỏa lồ đầu hôm trần nhưng lúc thức tỉnh thấy mình lỏa lồ hồi nào không hay, không mộng mị, ngủ vùi nhẹ thênh như trượt lướt không gặp sức cản, sức trì nào, gần sáng bị đánh thức vì hơi lạnh giá lùa qua cửa mở, Tào nhồm dậy mặc quần áo châm thuốc lá ngồi hút trong bóng tối còn phủ ngập, Tào nhớ những ngày còn bị giam ở Nhà Thiếc, thói quen trở dậy vào đêm về sáng hút thuốc nhìn trời có từ ngày ấy, Tào ngồi ngây trong tiếng rì rầm ngoài phố xa, khu chợ gần, chập chờn hư thực cho đến khi những tiếng động hiện thành rõ thực Tào ngủ trở lại. Sáu tháng ở Nhà Thiếc, Tào đã phải để

dành những mẩu thuốc dư cho những phút ấy, những phút bỏ lửng trong mộng ước bất cần ảnh tượng, pháp phòng theo hơi thở quanh mũi, tiếng nện thạch thạch trong ngực và sự run giật của mạch máu bên màng tang hay vài sợi thịt trên mặt.

Trong gian buồng trần trụi, trong chiếc lồng treo cao cũng giống như trong nhà tù, hết thấy của ông ta (ông ta bảo Tạo không thể nào chống lại ông ta, bảo đừng tự ái, những hiểu biết về nhu cầu lịch sử để đâu không vận dụng đến, bảo phải hiểu những lúc những lúc lịch sử và vai trò của một số người, bảo chưa phải lúc, ông ta không thuyết phục, nói đều đều như tiếng rì rầm xa vọng tới qua một lúc thức của ông ta) vẫn hơi gió thổi se bít các lỗ chân lông, chút hương đậm nhạt nhạt như khói thuốc những giọt

mưa lộp độp trên mái tôn thụt tuốt dưới dây sâu thấp, không khóa lấp nổi sự biệt tịch của giác quan bên sự căng thẳng đột ngột của cơn dục trơ khắc như tiếng vang của hồi còi dài âm u không dứt. Hồi còi xe hỏa lẻ loi bên ga đường như đã vắng lâu không còn thổi rúc nữa, hình ảnh chuyển xe chạy băng băng rầm rập trong đêm, lượn bên những bìa rừng chui qua những hầm núi tối ngộp hơi than, sát bờ biển đang mờ mờ ló rạng với những hồi còi hối hả đã giúp cho Tạo thức qua những đêm mưa nhộn nhạo chung đặng trong nhà giam, sáng khoái tuyệt vời.

Giấc sáng trời đẹp, Tạo dời building sau khi nhắm nháp bình trà nóng tự pha lấy. Hành lang, các bậc thang đã được lau chùi sớm lập lòe phảng phất một chút hơi ẩm như không khí bên ngoài thừa thãi tỏa lan vào. Con Hương, mặc áo ẩm

da hồng hào hơn, gương đôi mắt tròn ngó Tạo đi ngang, trên cầu thang nó tựa lưng vào tường đang hai tay như bám vào chỗ tựa, ngửa mặt chờ một nụ cười và Tạo bắt buộc mỉm cười, trước khi chớp chớp mắt chào hỏi :

– Ông Tạo đi chơi, ông Tạo mới về...

Con Hương sống với mẹ và đứa em nhỏ ở buồng cuối hành lang cùng dãy với Tạo. Con phố hẹp, dãy nhà trước building lạnh tanh không chút hoạt động. Giờ đến sở đến trường đã qua, Tạo ngồi uống cốc cà phê buổi sáng hằng giờ, ở bàn bày ngoài hè phố, có những cây me lớn xum xuê, lá nhỏ bay rụng trên những viên đá lát ô vuông, trên mặt nhựa lún chặt các nút chai của quán vớt liệng, gần một ngã tư có vườn bông nghiêng dốc cao hơn mặt hè, quán sách báo cũ, những chiếc xích lô bỏ không. Viên cảnh sát điều

khiến đèn lưu thông và bên kia đường tòa nhà cao các khung cửa lấp sau các chòm cây. Chỉ trong giấc sáng, sự lần lữa khát hện âm thầm ở trong Tạo hòa nhập với thú đong đưa lấp lửng như ngọn gió, ánh nắng, Tạo có được những phút xơ xác hoàn toàn như thể không còn gì có thể kết đọng được nữa, Tạo đã nghĩ có khi những ý định cũng là thói quen nốt, và tất cả chỉ là sự ngân nga, những ngân nga sống thực một lúc nào, còn lại là sự cố níu kéo nguy tạo hoại hủy. Những lúc này là những cơn điên tỉnh như Khôi nói, Tạo hiệu có sao mình thường bỏ đi vào giấc sáng, rồi sẽ bỏ đi nữa dù mọi ý nghĩ đều bị triệt hủy, như biết chắc chắn. Người ta gọi là linh cảm, mình sẽ chết, sẽ vút biến, sẽ hóa thân không biết thế nào trong một sáng mai bảng lảng thờ thẩn không chuyển động. Ông ta có hiểu như thế không ?

Tạo tìm trở lại bên bờ sông, ngồi lọt thỏm trong chiếc ghế bành mây, xa hẳn cái quây rệu không người, nghe mấy đĩa hát phổ thông tình tứ, đợi người đàn bà từ trên gác xuống lấp nửa mặt sau bình bông trắng hoặc hồng, rửa móng tay hay làm dáng điệu mơ mộng, tán tỉnh lãng nhãng đặc giọng anh chàng vô công rồi nghề cần tiêu hết ngày phiên nảo, vừa tán tỉnh Tạo nghĩ xem mình đã thật nhiễm lối trưởng giả chẳng như Hoàn cảnh cáo. Người đàn bà cười khúc khích, áp má xuống mặt quây, môi thười trề, uốn ngực tới đưa tay vuốt những lọn tóc, bỗng dừng thu nép khoanh ôm lấy hai vai mình, mắt nheo títt như muốn nhìn thật xa, người đàn bà không hề thay đổi trong dáng điệu ngồi nguyên một chỗ cũng nhìn ngấm Tạo trong dáng hiện của những buổi sáng vui đùa quá quen thuộc trong quán vắng, những

buổi sáng cũng như những câu nói, cử chỉ, cảm xúc thêu dệt sẽ biến sẽ hiện, sẽ lập lại không cần phải lưu tâm. Đang huyền thuyên, Tạo khựng ngắc như vừa bước hụt, thấy mình kịch cỡm đang bày trò hề cho mình xem, thoáng buồn bã tê rần như bị điện giật, tự nhủ không có gì hết, rõ ràng mình là một vai hề được ông ta nuôi dưỡng, vội cười nôn khiến người đàn bà chẳng hiểu rõ cười sự gì, vừa cười Tạo lại nghĩ nhưng mình sẽ đi và lần này không thể còn trở lại, chắc chắn không thể trở lại.

Tạo không mong nhưng vào một buổi thức giấc ngồi hút thuốc lá Tạo nhận ra Lucie không vội vã đuổi theo như đã tính khi dời bỏ đồn điền và ông ta cũng không gọi điện thoại lại để hẹn một cuộc gặp mặt, mưa nhỏ giọt đều bên ngoài, Tạo trầm mình trong hơi lạnh gây gấy,

thảnh thơi tự do không ràng buộc. Tạo tự hỏi nếu như người đàn bà ấy và người đàn ông ấy vụt biến mất có cần thiết phải bỏ chốn này không, có phải mình trốn chạy như Lucie nói và sẽ không trốn chạy được, ông ta không nói nhưng trong cách đối xử, thái độ tỏ cho hiểu ông ta thấu suốt là mình vẫn chỉ chạy quần, vung vẩy tay chân vì mở tự do rồi nùi quần bám (có thật ông ta nghĩ như thế? Hay vẫn chỉ mình nghĩ ông ta nghĩ như thế). Tạo không thể ngủ trở lại hút nhả những điều thuốc lá, thân như chiếc thùng rỗng dội những âm thanh mờ mờ nhạt phếch như ánh ngày trong trận mưa dầm lê thê, Tạo quên cả mặc quần áo, hắt hơi liên hồi, da ẩm như mọc những mụn nấm nhọt. Có lẽ một cơn bão rớt thối về, buổi sáng trời chất nặng gió thốc, nhận

chìm mọi sinh hoạt thường vọng lên từ
dãy nhà trong đường hẻm, Tạo đi quanh
trong buồng đóng kín, thay quần áo
định ra đường rồi lại cởi, đầu tro giống
khúc gỗ rắn nhiều cục bấu khó bửa.
Tạo tưởng tượng mình như một nhân
vật tiểu thuyết tự nguyện giam mình vài
mươi năm không chịu tiếp xúc với thế
giới bên ngoài, bắn thủ hồi hám lông lá
mọc đầy như quái thú, đêm đêm, ngày
ngày không phân biệt, viết những lá thư,
những lá thư trống không cho ông ta
hiểu về cái hố ngăn cách sâu hút không
đáy, không phải vì tuổi tác, không phải vì
lập trường, không phải vì quyền lực địa
vị, không phải vì tất cả những điều ông
ta suy lý giải thích được, mà chỉ vì mỗi
cảm thức của mỗi người, mỗi đời người,
những tần số sai lệch không sao bắt gặp,

không sao hòa, mà chỉ vì ông ta không biết làm thơ, mặc dầu ông ta có hỏi : ông Tạo sao không làm thơ nữa. ông có bảo : ông làm thơ nữa đi, nghĩa là ông không hiểu tại sao Tạo không làm thơ nữa. Cũng như Lucie bảo Tạo : Bất hạnh cho anh, anh chẳng hiểu âm nhạc là gì cả, đúng, Tạo có thể lắng tụ trong mớ âm thanh tạp nhạp hằng ngày nhưng để hút vào trong cõi hòa điệu kín mít chảy loãng như một nền trời thăm thì chẳng đời nào, như nhắm mắt dần vào cõi chết vậy, Tạo vào phòng tắm, chà răng tắm rửa, cố quên vị đắng cứng trong miệng, cảm giác thiếu thốn rên ràng, xuống phố trong trận mưa lướt lướt.

Buổi tối đến ử rũ lạnh lẽo. Tạo ngồi lì trong quán nước không còn muốn xê dịch không chú ý đến thời khắc, sau giờ

tan sở một vài mặt quen ghé bàn chuyện trò ẩm ỉ, rồi thấy khách ngoại quốc vào ăn tối, đám khán giả tan chiếu bóng ở ngoài, tiếp theo một vài đôi lúp xúp vào tránh mưa đợi xem xuất hát chót trong ngày, cuối cùng là chẳng còn ma nào trong hiệu, cả mấy chiếc xích lô gác ngoài cửa cũng mất dạng, Tạo vẫn chưa dời nổi chiếc ghế, chưa đi ăn, Tạo không muốn trở về buồng nhưng cũng không biết phải đi đâu, chẳng lẽ đến mấy hộp đêm ngồi ngây đực, uống rượu khật khuờng, Tạo không muốn say, vả lại tin mình không thể say nổi, quá lắm chỉ đến chóng mặt ngủ vùi tổ nhức đầu thêm. Trong bữa ăn muộn Tạo giật mình tê điếng, nhìn thấy mình đang cầm cái nĩa ấn sâu vào cườm tay rướm máu, rõ ràng là khủng hoảng nặng, không thể tiếp tục những ngày

vất vưởng kỳ cục, rõ ràng từ chiều Tạo chỉ uống ba bốn chai bia, đầu óc hoàn toàn tỉnh táo, chỉ có da mặt như chiếc bình rạn, nước mắt rừng cộm, Tạo cầm khăn lau che sợ bị dòm ngó. Thật kỳ cục.

Cơn bão rút qua mau như lúc đến. Khuya Tạo ra khỏi tiệm ăn, mưa tạnh hẳn. Nửa đêm còn gió lạnh lùa, nhưng buổi sáng đã có mặt trời. Tạo ngủ thẳng mạch không thức giấc, trở dậy còn trông rõ dấu hằn bốn mũi nhọn đâm trên tay nhưng bình thản. Trong khi tắm mát, Tạo thoảng ngây ngất, vầy vọc đùa rớn lấy mình, nghĩ vừa thoát nạn, vừa kịp dừng bước, nếu đã sống đến cùng cơn khủng hoảng không biết như thế nào, tại sao mình không sống hết tại sao... Tạo chà sát tấm khăn lông da ửng đỏ, tê rát, nhứt định không thềm nghĩ, chỉ nghĩ

đến cốc cà phê bên hè phố gần gốc me
lấp loáng những tia nắng xuyên mỏng
như sợi tơ, chỉ nghĩ đến mặt sông nước
đầy dâng những thân tàu sắc xám nổi
cao thêm hơn, chỉ nghĩ đến dự tính gần
gũi chốc lát trong buổi sáng...

THANH TÂM TUYỀN

